

Śladami jednej publikacji, jednego zdjęcia...

Halina i Andrzej Kulig

Po lekturze artykułu Tomasza Jacka Lisa zatytułowanego: *Udział limanowian w „Bitwie o Anglię”*, opublikowanego w 2019 roku we wrześniowo-październikowym „Echu Limanowskim” (nr 300-301, s. 43-45), pragniemy przekazać kilka informacji i uwag.

Jak znalazłam Listę Krzystka?

„Dziękuję całemu personelowi latającemu, wszystkim mechanikom, wszystkim specjalistom, a także Kochanej kancelarii, która dokumenty historii przekaże. Tego, co dokonaliście – Polska Wam nigdy nie zapomni i kiedyś po latach, zapisze Wasze imiona, postawi w rzędzie bohaterów...”. Te słowa wypowiedział 5 maja 1942 r. odchodzący na nowe stanowisko as myśliwski, dowódca 315. Dywizjonu Myśliwskiego „Dęblińskiego”, major pilot Polskich Sił Powietrznych (PSP) w Wielkiej Brytanii Stefan Władysław Janus (poz. 28 na liście polskich pilotów, tzw. liście Bajana; https://pl.wikipedia.org/wiki/Lista_Bajana).

Nowa powojenna Polska jednak zapomniała. Dopiero po latach przypomniano o bohaterach z PSP, nie tylko pilotach, ale też mechanikach, naprawiających pod ostrzałem uszkodzone samoloty, kierowcach, tłumaczach, stolarzach, kucharzach i innych pracownikach służb pomocniczych. To właśnie ich nazwiska zostały umieszczone na Liście Krzystka. O ich zdjęcia i informacje o powojennych losach proszą redaktorzy Listy.

Zacznę od krótkich osobistych wspomnień. Odkąd pamiętam, na każde Święta Bożego Narodzenia i Wielkiej Nocy przychodziła do nas kolorowa kartka z życzeniami z Londynu. Tata odleciał nad parą kolejny znaczek z królową angielską, co roku w innym kolorze. Na pytanie, kim jest nadawca, padała krótka odpowiedź: Franciszek Szafranski, kolega z Zakroczymia. Co tam robi? Został po wojnie.

Po blisko 50 latach oglądałam stare zdjęcia mojego Taty i, jak to bywa, nie wiedziałam, kogo przedstawiają. Z pomocą rodziny udało się zidentyfikować wiele osób, ale nadal nie wiedziałam, kim

Krzyż z napisem „Za wolność” z angielskiego cmentarza w Newark-Upon-Trent w regionie East Midlands (Fot. Małgorzata Kulig, bratanica)

był Szafranski. Myślałam, że klasowym kolegą. Okazało się, że klasową koleżanką Taty była siostra Franciszka, Irena.

Ponieważ w naszej domowej bibliotece było dużo książek o tematyce lotniczej, przypuszczałam, że tajemniczy kolega z Londynu był pilotem. Któż nie chciałby znaleźć w rodzinie czy wśród znajomych bohaterskiego asa przestworzy, być

może nawet ze sławnego Dywizjonu 303? Dokupiłam kilka nowych pozycji i pojawiło się światełko w tunelu: wspomniano o sierżancie mechaniku Franciszku Szafranskim. Szukałam więc dalej, tym razem w sieci internetowej, zdjęć, wspomnień, dokumentów, kontaktów. Tak natrafiłam na Listę Krzystka i zawarte na niej informacje: imię, nazwisko, datę

► i miejsce urodzenia oraz śmierci, przydział i nr służbowy w PSP i w RAF (Royal Air Force), specjalność i odznaczenia. Pozostało tylko zdobyć zdjęcie. Nie było to łatwe, ale okazało się wykonalne. Wpis został uzupełniony przez Redaktora Piotra Hodyrę – pasjonata lotnictwa, współpracownika Tadeusza Krzystka i kontynuatora jego dzieła.

Znalazłam też informacje o innej osobie z Listy Krzystka, zupełnie przypadkowo, w autobiograficznej książce jego syna, rezultatem było również uzupełnienie wpisu o zdjęcie.

Halina KULIG

Losy bohaterów z tzw. Listy Krzystka i artykułu w „Echu Limanowskim”

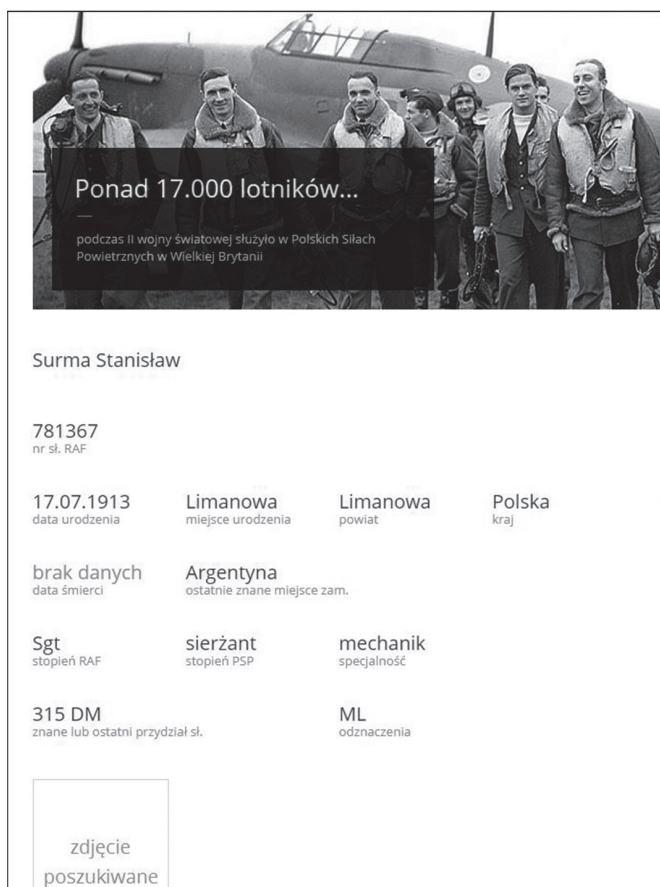
Teraz mogliśmy przystąpić do poszukiwań personelu PSP w Wielkiej Brytanii związanego z Limanową. Według danych z Listy Krzystka, co najmniej 32 członków PSP pochodziło z powiatu limanowskiego. W przypadku Stanisława Surmy brak było zdjęcia i kilku danych. Zdjęcia braci Surmów, zaprezentowane w „Echu Limanowskim”, otrzymaliśmy od Redaktora Stanisława Ociepki i przekazaliśmy historykowi Listy Krzystka. Piotr Hodyra umieścił zdjęcie w zakładce Stanisława Surmy (<https://listakrzystka.pl/surma-stanislaw/>) i uzupełnił dane o ostatnim znanym miejscu pobytu (Mendoza) i dacie śmierci (2006 rok).

Równocześnie Piotr Hodyra przesłał nam cztery zdjęcia Zygmunta Surmy, otrzymane z Anglii od Richarda Allena, którego nazwisko widnieje pod zdjęciem Zygmunta na Liście Krzystka (<https://listakrzystka.pl/surma-zygmunt/>). Wraz ze zdjęciami otrzymaliśmy także informację, że Zygmunt Surma nie wyjechał po wojnie do Stanów Zjednoczonych Ameryki Północnej, lecz pozostał w Anglii.

Co to jest tzw. Lista Krzystka?

Najkrócej pisząc jest to internetowy imienny wykaz personelu PSP w Wielkiej Brytanii (<https://listakrzystka.pl/>). Baza danych licząca obecnie około 20 tysięcy pozycji powstała m.in. w wyniku pracy Anny i Tadeusza Jerzego Krzystków w latach 1998 – 2002 i od tego czasu jest wciąż uzupełniania. Tadeusz i Anna Krzystek wydali też książkę pt. *Polskie Siły Powietrzne w Wielkiej Brytanii w latach 1940-1947. Łącznie z pomocniczą lotniczą służbą kobiet (PLSK – WAAF)*. Ebook (epub) 2007, 2008 i 2012. Tadeusz Krzystek zmarł w Penrhos w Anglii 18 lutego 2013 r., a jego prochy zostały złożone na Cmentarzu Lotników Polskich w Newark-on-Trent w hrabstwie Nottinghamshire wśród tych, którzy zawsze byli mu bliscy.

Warto dodać, że groby weteranów walk o wolność i niepodległość Polski, w tym m.in. miejsca spoczynku personelu PSP w Wielkiej Brytanii (<https://listakrzystka.pl/groby/>), wpisane do ewidencji prowadzonej przez Instytut Pamięci Narodowej, podlegają ochronie. Co prawda nie są chronione przed likwidacją na mocy ustawy, ale w zdecydowanej większości przypadków przy podejmowaniu decyzji przez zarząd czy administrację cmentarza o ewentualnej likwidacji grobu wpis do IPN jest brany pod uwagę.

Ponad 17.000 lotników...
podczas II wojny światowej służyło w Polskich Siłach Powietrznych w Wielkiej Brytanii

Surma Stanisław

781367
nr sl. RAF

17.07.1913
data urodzenia

Limanowa
miejsce urodzenia

Limanowa
powiat

Polska
kraj

brak danych
data śmierci

Argentyna
ostatnie znane miejsce zam.

Sgt
stopień RAF

sierżant
stopień PSP

mechanik
specjalność

315 DM
znane lub ostatni przydział sl.

ML
odznaczenia

zdjęcie
poszukiwane

Zakładka Stanisława Surmy z Listy Krzystka przed uzupełnieniem danych

Surma Stanisław

781367
nr sl. RAF

17.07.1913
data urodzenia

Limanowa
miejsce urodzenia

Limanowa
powiat

Polska
kraj

00.00.2006
data śmierci

Mendoza, Argentyna
ostatnie znane miejsce zam.

Sgt
stopień RAF

sierżant
stopień PSP

mechanik
specjalność

315 DM
znane lub ostatni przydział sl.

ML
odznaczenia

Zdjęcie: archiwum rodziny Wojtasów via p. Stanisław Ociepka.

Zakładka Stanisława Surmy z Listy Krzystka, uzupełniona przez Piotra Hodyrę po nadesłaniu materiałów przez Halinę Kulig - 2020 rok

Powyżej: Zygmunt Surma - fotografia ze zbiorów Richarda Allena
Obok: Zakładka Zygmunta Surmy z Listy Krzystka

Surma Zygmunt

781149
nr sl. RAF

13.02.1918
data urodzenia

Limanowa
miejsce urodzenia

Limanowa
powiat

Polska
kraj

04.02.2003
data śmierci

Spondon, Derby., Wlk. Brytania
ostatnie znane miejsce zam.

F/Sgt
stopień RAF

plutonowy
stopień PSP

mechanik pokładowy
specjalność

304 DB
znane lub ostatni przydział sl.

2xML
odznaczenia

Zdjęcie: archiwum p. Richard Allen.

Z krótkiego e-maila wynika, że Zygmunt Surma mieszkał w domu babci Richarda Allena w miasteczku Spondon, położonym na obrzeżu miasta Derby i zaprzyjaźnił się z tą rodziną. Co jest zastanawiające w tym wszystkim, to fakt, że jedno zdjęcie (wg R. Allena przedstawiające Zygmunta) jest dokładnie takie samo jak zdjęcie z ww. artykułu w „Echu Limanowskim” ze strony 44. A więc, czy przedstawia ono Zygmunta (jak twierdzi R. Allen), czy też Stanisława Surmę (jak przedstawiono w „EL”)? Ta wątpliwość dotyczy także

zdjęcia na stronie 43 „EL”, gdyż mężczyzna pierwszy z lewej to ta sama osoba. Warto dodać, że Richard Allen, który nadesłał zdjęcia Zygmunta, jako obecny pięćdziesięciolatek, znał go bardzo dobrze, ale nie z czasów wojny. Posiada wiele jego osobistych dokumentów i zdjęć, więc pozostałe po nim zdjęcia potraktował jako przedstawiające jego właściciela.

Na koniec warto zwrócić uwagę, że w ww. artykule w „EL” (na stronie 43) Kazimierz Stefan Wacnik (<https://listakrzystka.pl/wacnik-kazimierz-stefan/>) na stronie 45 jest Edwardem (?) Wacnikiem. Z kolei Zdzisław Edward (?) Czeppe (str. 44) na Liście Krzystka wymieniony jest jako Zdzisław Henryk Czeppe (<https://listakrzystka.pl/czeppe-zdzislaw/>). W publikacjach naukowych profesor występuje najczęściej jedynie z jednym imieniem: Zdzisław Czeppe.

W artykule (str. 43) wspomniano, że mechanicy byli pracownikami cywilnymi, co nie jest zgodne z prawdą, bo mechanicy lotniczy byli żołnierzami, i to wysoko cenionymi. Podczas ewakuacji polskich żołnierzy z Francji do Wielkiej Brytanii jeden z pilotów otrzymał specjalne zadanie: zorganizować transport trzydziestu polskich mechaników.

Zgodnie z obietnicą przekazaliśmy redaktorom strony Lista Krzystka cały artykuł z „EL” oraz skan artykułu z „Mater Dolorosa” pt. „Wspomnienie z wojny – wrzesień 1939” autorstwa Stanisława Surmy (nr 2, kwiecień – czerwiec 1996 r.), z informacją: dzięki pomocy i za zgodą Pana Stanisława Ociepki, Redaktora Naczelnego „Echa Limanowskiego”.

Andrzej KULIG
Warszawa, grudzień 2020 r.

Zygmunt Surma po wojnie - lata 90. XX wieku

Fotografie nadesłane przez Piotra Hodyrę
ze zbiorów Richarda Allena z Wielkiej Brytanii